

واکاوی اقدامات مهم ملک کیومرث پادوسپانی بر اساس نظریه جهت گیری مذهبی آلپورت

سیدعلی اکبر حسینی

دانشجوی دکتری تاریخ اسلام، دانشکده انسانی، دانشگاه آزاد واحد نور، مازندران، ایران

رمضان صیقل

استادیار دانشکده تاریخ اسلام، دانشکده انسانی، دانشگاه آزاد واحد نور، مازندران، ایران

عبدالله رجایی لیتکوهی

استادیار دانشکده تاریخ اسلام، دانشکده انسانی، دانشگاه آزاد واحد بابل، مازندران، ایران

چکیده:

ملک کیومرث پادوسپانی (۸۵۷-۸۰۷ ه.ق.) یکی از حاکمان بزرگ و با درایت سلسله پادوسپانی (۱۰۰۶-۴۰ ه.ق.) در ولایت رویان یا رستمدر بوده است. او اقدامات بسیار بزرگی را در حوزه فرهنگی از جمله ترویج و رسمیت دادن مذهب تشیع، احداث بناها و تربیت علما و نیز در حوزه سیاست ایجاد حکومت و بسط و توسعه روابط با همسایگان، گسترش و حفظ تمامیت ارضی ولایت خودانجام داده است. این پژوهش با هدف بررسی اقدامات مهم (فرهنگی، مذهبی و سیاسی) ملک کیومرث پادوسپانی در چارچوب روانشناسی شخصیت بر اساس نظریه آلپورت قصد دارد با روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای به مطالعه و تفسیر جهت گیری های مذهبی در اقدامات حکمرانی ملک کیومرث بپردازد. یافته های این پژوهش نشان می دهد که اقداماتی که نه تنها در سطح منطقه بلکه در کل ایران بسیار تاثیر گذار و ماندگار بوده اند و می توان آنها را نظیر یک اقدام استراتژی و با اهمیت در سطح کلان نام برد. نتیجه اینکه این اقدامات همسو با جهت گیری های مذهبی آلپورت قابل تفسیر بوده و نشان می دهد که پذیرش مذهب تشیع و رسمیت دادن به آن، خود یک عامل انگیزشی مادر و با جهت گیری درونی بوده و در نتیجه تمام اقدامات بعدی را، حتی با ظاهر فریبنده تحت تاثیر خود به سمت جهت گیری درونی سوق دهد.

کلیدواژه: آلپورت، اقدامات، جهت گیری مذهبی، ملک کیومرث

مقدمه

آلپورت از روانشناسان بزرگ که علاقمند به تحقیقات مذهبی و دینی بوده و با کمک همکاری راس و با استفاده از پرسشنامه (ROS) که در سال (۱۹۶۷ م.) آن را تکمیل کرده است. اتفاقی بزرگ در بحث شخصیت، سلامت و جهت گیری های مذهبی پیش آورد. او پذیرش مذهب را در دو سو و رویکرد می دانست. جهت گیری درونی و جهت گیری بیرونی که هر کدام برای خود شاخص ها و مولفه هایی دارا می بوده اند. مثلاً در جهت گیری درونی، پذیرش مذهب از طرف شخص همانند عنصر حیات و جبر با اهمیت هست و در جهت گیری بیرونی بیشتر به تظاهر شخص و استفاده ابزاری دین توجه می شود.

در مطالعات تاریخی معمولاً یکی از شیوه های پژوهشی، روش میان رشته ای می باشد که معمولاً علوم دیگر بویژه اجتماعی را در بطن خود دارد اما رویکرد روانشناسی به موضوعات تاریخی هم جایگاه خاصی را دارد اما انجام این نوع مطالعات کمتر به چشم می آیند. بررسی شخصیت و اقدامات حاکمان و بزرگان از این منظر روانشناسی خاص می تواند باشد که در این پژوهش به بررسی اقدامات ملک کیومرث پور بیستون می پردازد که از حاکمان بنام سلسله پادوسپانی در تاریخ شمال ایران، ولایت رویان یا رستمدر می باشد. ایشان از کسانی است که تأثیرات اقداماتش به خصوص در حوزه فرهنگ هنوز بر این نواحی ماندگار است. نمونه های آن؛ ترویج و به رسمیت شناختن تشیع، احداث بناهای مذهبی در جهت احترام مذهب و بزرگان مذهب که در آن زمان بناها بصورت مقبره و کتیبه مرسوم بوده و نیز اعزام افراد به شهر قم برای تربیت عالم دینی.

نکته مهم زندگی این حکمران، تغییر و پذیرش مذهب تشیع بوده است که با این دگرگونی هم خود و هم منطقه و ولایت حکمرانی خود را بطور کل تحت تأثیر قرار داده است. و اقداماتش تمامی رنگ بوی مذهبی به خود گرفته بود.

اما نظریه آلپورت در حوزه جهت گیری مذهبی و استفاده آن در تفسیر و واکاوی اقدامات حاکمی مثل ملک کیومرث پادوسپانی که در طول تاریخ و بطور در زمانی مرتبط می شود استفاده شده و شاید دور از ذهن باشد که این کار و تحقیق بصورت میدانی و با پرسشنامه برای اهداف همزمانی می بایستی انجام شود. چرا در این شکل صورت گرفته است؟ همانطور که بیان شد این پژوهش با رویکرد خاصی در صدد است اقدامات مهم را که در واقع نوعی رفتار هستند و در منابع مکتوب تاریخی ثبت شده اند را بر اساس این نظریه بسنجد و بی شک کاری این چنینی در مورد شخصیت تاریخی این ضرورت را می طلبد که در مطالعه شخصیت های تاریخی به اقدامات و رفتارهایش باید ارجاع داده بشود. لذا در مطالعه حاضر سعی شده است اقداماتی که مورد تأیید منابع مهم تاریخی اند و نماینده رفتار این حاکم هستند مطرح گردد و سپس با نگاه به جهت گیری های مذهبی تطبیق داده شود. در نهایت با تطبیق اقدامات در سمت جهت گیری درونی، آنها را پایدار و سالم و با تطبیق بر جهت گیری بیرونی، آنها را ناصواب و دورویی تعبیر کرد. اگرچه حاصل هر دوی آنها برای مردم نوعی خدمت می تواند باشد.

این تحقیق در صدد تعبیر و تفسیر اقدامات در جهت گیری های مذهبی می باشد. و بررسی و برداشت از آن می تواند خود پروسه ای جداگانه ای باشد.

محققان در مورد این حاکم پادوسپانی بطور غیر متمرکز پژوهش های متعددی را انجام داده اند. بویژه پیرامون پذیرفتن و ترویج مذهب تشیع دوازده امامی از طرف ملک کیومرث پادوسپانی اشاره های فراوانی داشته اند. منابع کتابی مختلفی که از او یاد کرده اند. از جمله؛ کتاب تاریخ طبرستان و رویان و مازندران اثر ظهیرالدین مرعشی، کتاب گاوبارگان پادوسپانی از سنگسری و کتاب التدوین فی جبال شروین اثر اعتمادالسلطنه و کتاب تاریخ مازندران تالیف شیخعلی گیلانی که همگی به تغییر مذهبش اشاره دارند. و در مقالات نظیر- بررسی و شناسایی آثار و محوطه های تمدن رویان از منظر باستان شناسی اثر حسن هاشمی زرج آباد، پژوهشی در چند مقبره برجی شکل رویان کهن اثر سیدمهدی موسوی کوهپیر و عباس نژادسرسی، رحمت. - چگونگی استقرار و تثبیت تشیع امامی در طبرستان اثر محمدشورمچ و رضایی، رمضان می باشد و همچنین مقاله - تأثیر اوضاع سیاسی و مذهبی مازندران و گیلان در سده نهم ه.ق. بر کتیبه های ملک کیومرث پادوسپانی حاکم رویان و رستمدر اثر امین نعیمایی عالی و وثوقی، محمدباقر، همگی به پذیرش مذهب امامی و احداث بنا و کتیبه ها اشاره دارند. و پژوهشی دیگری که در این مورد وجود دارد و کاملتر به اقدامات فرهنگی ملک کیومرث اشاره می کند، مقدمه رسول جعفریان بر کتاب فقهی نیل المرام عبدالرحیم بن معروف رستمدراری است که در مورد پذیرش و رسمیت دادن مذهب امامی و نیز

اعزام افراد به قم جهت تحصیل برای مسایل فقهی توسط این ملک پادوسپانی بحث می کند. و نیز چندین منابعی دیگر که بصورت پراکنده این مطالب مربوطه را بازنویسی کرده اند.

اما با این اسلوب و روش، مطالعه ای تا به حال صورت نگرفته است. و این نخستین بار است از این منظر به اقدامات نه تنها ملک کیومرث بلکه یک حاکم پرداخته می شود.

آلپورت و جهت گیری های مذهبی

اگر انسان دارای نیت خالصانه در پذیرش مذهب و دین خود داشته باشد، دین هم او را محافظت می کند و طبق گفته مارکس که گفته دین افیون جامعه هست و یا فروید که آن را نشانه مرض روحی و روانی می داند انسان سالم را کسی می داند که دین ندارد. آلپورت نظر و دیدگاه آنها را قبول دارد اما آن را در دین پذیری ظاهری می داند و عقیده دارد که انسانی که در درون خود دین را پذیرفته است از این عیب ها و انتقادات مبرا هست. و دین پذیری درونی، انسان را سالم نگه می دارد. (میردیریکوندی، ۱۳۸۲) از نگاه او گرایش به مذهب رویکردی است که از یک طرف برای انسان ابزار معنی می شود و از طرفی دیگر خود بعنوان معنا است و انگیزه اصلی زندگی را شکل می دهد. (جان بزرگی، ۱۳۸۶)

به نظر آلپورت گرایش به مذهب در دو سطح معنی می شود سطح رشد یافته و سطح رشد نایافته می باشد. و بر اساس این نوع نگاه و دوسوگیری، جهت گیری های مذهبی شکل گرفتند. جهت گیری درونی و جهت گیری بیرونی که هر دو با اهداف فردی و اجتماعی انسان مرتبط می شوند. که برای خود دارای درجاتی متفاوت می باشند. (محمدزاده، اصغر نژاد، و عاشوری، ۱۳۸۸)

جهت گیری های مذهبی یعنی اعتقاد به قوای لاهوتی و ماورا طبیعه و رعایت یک سری اصول اخلاقی در زمینه ارتباط با خود، سایر بندگان، خدا و نیز انجام مناسک عبادی در جهت نزدیک شدن به خالق و جلب رضایت او به منظور تعالی بخشیدن به روح می باشد. در سال (۱۹۶۷م) آلپورت و همکارش راس به ابداع دو مقیاس برای جهت گیری دینی اقدام نمودند. که بعدها بسیاری از دانشمندان علوم رفتاری از آن مقیاس پژوهشی آلپورت و راس برای سنجش جهت باورهای دینی استفاده نموده اند که دارای ۲۰ گویه بوده است. (کتابی، گنجی و معصومی، ۱۳۸۳)

آلپورت و راس دو نوع جهت گیری مذهبی را تعریف و تفکیک کردند جهت گیری درونی و جهت گیری بیرونی می باشند. (آلپورت و راس، ۱۹۶۷)

جهت گیری درونی

در این حوزه دروگرایانه دینی، دین بعنوان هدف اصلی زندگی شخص می باشد. و تمام جنبه های زندگی او را تحت تاثیر قرار می دهد. (همان، ۱۹۶۷)

جهت گیری درونگرا در حیطه پذیرش دین و مذهب با نیت شخص رابطه مستقیم دارد. و بعنوان انگیزه اصلی و غالب برای شخص عمل می کند. (تینگ و اوتزل، ۲۰۰۰). به تعبیر آلپورت جهت گیری درونی، کل زندگی انسان را غرق الهامات انگیزشی می کند در واقع الهامات انگیزشی با جهت گیری درونی ارتباط مستقیم دارد در نتیجه این جهت گیری معنا را به ارمغان می آورد و برای فرد عبادت واقعی را نشان می دهد. برای افراد با جهت گیری درونی نیازهای غیردینی هرچند مهم از اهمیت کمتری برخوردار می باشند. (لهسایبی زاده، آذرگون و مردای، ۱۳۸۵) پس می توان گفت که انگیزه عاملی درونی است که انسان را به حرکت در می آورد و انگیزش حالتی که بواسطه انگیزه پیش می آید. (احمدی، علی و فراهانی، محمد. ۱۳۷۰)

و از طرفی هویت دینی درست و بدون اشکال انسان از درون او سرچشمه می گیرد و چیزی جز حس خداجویی نیست از این رو پس از تثبیت هویت دینی در شخص، هویت فردی و اجتماعی شکل می گیرند و تمام رفتار و اقدامات فردی و اجتماعی را تحت پوشش خود قرار می دهند. (نگارش، ۱۳۸۰).

طبق مطالب فوق، شاخص های مهم در جهت گیری درونی (خداجویی محض، بی توجهی به نیازهای غیر دینی، جذب معنا و عبادت واقعی و زندگی همه جانبه گرایی مذهبی در حیطه همه ارزش ها نظیر سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و هنری) می باشد.

جهت گیری بیرونی

این نوع جهت گیری مذهب را بعنوان یک وسیله برای اهداف شخصی تعبیر می کند. (تینگ و اوتزل، ۲۰۰۰). در این حالت جهت گیری ، افراد تمایل بیشتر به دستاوردهای اجتماعی و شخصی دارند تا خود را عرضه کنند. (گل پرور، ۱۳۸۸) بنابراین در جهت گیری بیرونی، شخص با پذیرش مذهب به دنبال کسب موقعیت اجتماعی و عضویت در یک گروه قدرتمند می باشد. (بهرامی، پورنقاش و پورنقاش، ۱۳۸۸). و چنین افرادی کمتر در آیین های مذهبی خودشان را نشان می دهند و از دین برای اهداف شخصی در حیطه امنیت ، راحتی و معاشرت خود بهربرداری می کنند. (آلپورت و راس، ۱۹۶۷)

بنابراین طبق مطالب فوق، مولفه های مهم در جهت گیری بیرونی (قدرت شخصی، منافع شخصی، بهره برداری شخصی) می باشد که همه ارزشهای سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و هنری در حیطه شخص و منافعش را در بر می گیرد.

اقدامات مهم ملک کیومرث پادوسپانی در رستمدرار (رویان)

قبل ورود به مبحث اقدامات این ملک مقدمه ای تاریخی که ضرورت دارد در چند عنوان ذیل بیان می کنیم.
رستمدرار (رویان)

نام رویان تا زمان نگارش کتاب تاریخ رویان توسط مولانا اولیاءالله آملی در سال ۷۶۴ ه.ق. استفاده می شد اما بعد از آن یواش یواش جایش را به واژه رستمدرله و بعد از مدتی رستمدرار داده است. (مهجوری، ۱۳۴۲) البته کاربرد کلمه رستمدرار به جای کلمه رویان را به اواخر قرن هفتم هم بیان می کنند. شکل های املائی مختلفی از جمله ؛ استانداریه، آستاندار و استندار برای رستمدرار آورده شد. اگرچه اصل آن کلمه را استندار می دانند. محدوده رستمدرار ، از غرب به نمک آبرود و از شرق به آلیش رود در حد غربی آمل محصور می شود و نواحی آن شامل کجور، کلاردشت، نور، طالقان و قصران بودند. (یوسفی، ۱۳۹۳)

مردم مازندران در ابتدا پیرو مذاهب اهل سنت، جماعت شافعی و حنفی بوده اند که بعدها به شیعه زیدی و شیعه امامی روی آورده اند. (همان، ۱۳۹۳)

ملک کیومرث پادوسپانی

پادوسپانیان در آغاز لقب اسپهبد داشتند و بر نواحی کوهستانی تا حدود دیلمان حکومت می کردند و مدت حکمرانی شان در طول تاریخ، شامل سه دوره اسپهبدان، استنداران و ملکان می باشد. (سنکسری) آنها به واسطه ملک اصلی شان که رستمدرار نام داشت، ملوک رستمدرار نیز لقب گرفته اند. (سنکسری، ۱۳۵۴)

جلال الدوله ملک کیومرث یکم پور بیستون مشهور به ملک کیومرث به مدت ۵۰ سال حکومت کرده است. (مرعشی، ۱۳۶۸) و در ارزیابی حکومتش می توان گفت به جز سال (۸۳۲ ه.ق). که به خاطر جنگ با متحدان سادات آمل و گیلان و حاکمان قم وری که باعث ویرانی رویان گشت در بقیه سالهای حکومتش این ولایت در آرامش و امنیت بوده است. (نعمایی و وثوقی، ۱۳۹۷)

اقدامات مهم ملک کیومرث و جهت گیری های مذهبی

پذیرش، ترویج و رسمیت دادن تشیع

حکومت ملک کیومرث و پذیرش مذهب تشیعه در سال ۸۰۸ ه.ق. بوده است. (همان، ۱۳۹۷) او در ابتدا و در دوره حکومت عمویش سعدالدوله طوس عنوان کوتوالی قلعه نور را داشته اما در همین دوره ، مرعشیان رستمدرار به مدت ده سال در تصرف داشتند ولی بعد از این دوره زمانی ، تیمور لنگ در حمله دومش به غرب مازندران که این دفعه بواسطه نوه اش رستم بن عمر شیخ انجام داد نه تنها مرعشیان را تبعید کرد بلکه ملک کیومرث را نیز دستگیر و به دست اسکندرشیخی سپرد که دشمن دیرینه اش بود. اما او بنا به دلایلی از کشتنش صرف نظر کرد و رهایش نمود. ملک کیومرث بعد از این وقایع به شیراز پناهنده شد اما امیر شیراز پیرمحمد بن عمر شیخ که خود برادر رستم بود او را در زندان محبوس کرد. ملک کیومرث در زندان شیراز با خدا عهد می بندد چنانچه از زندان رهایی یابد و به ملک رویان دست یابد به مذهب تشیعه امامی گرویده و آن را در ولایت رویان ترویج دهد و در اشاعه آن سعی تمام بنماید. (گیلانی، ۱۳۵۲).

پذیرفتن مذهب و نیت برای ترویج آن و احترام به آن در واقع در حوزه جهت گیری درونی قرار دارد و مذهب برای شخص در واقع مثل آب برای ماهی ضروری و حیاتی هست. و بیشتر این شخص در صدد خدمت به مذهبش می باشد. (نجم عراقی، ۱۳۷۹)

لذا در خدماتی که ادامه ملک کیومرث برای مذهب تشیعه و بزرگان و پیروانش بجای می آورد نشان دهنده یک تعهد انگیزشی فراگیر مذهبی می باشد. (همان، ۱۳۷۹) و در چنین حالتی شخص از نظر سلامت روحی بجایی می رسد که در برابر فشارها دست به خودکشی نمی زند بلکه جهت گیری درون مذهبی اش بعنوان یک محرک قوی هم درمانگر وهم پیشگیرانه گر عمل می کند. (کتابی، گنجی و معصومی، ۱۳۸۳) بنابراین می بینیم که ملک کیومرث بعد از رسیدن به اهداف سیاسی در سال ۸۰۸ ه.ق. (سنکسری، ۱۳۴۵) به اقداماتی نظیر اینکه قریه ای بنام کدیر در ولایتش تاکید بر حفظ مذهبشان یعنی مذهب سنی را خواستار بودند و او از آنها به بهانه خراج دادن گذشت و به آنها زور نگفت و در پذیرش مذهب شان، آزادشان گذاشت (اعتمادالسلطنه، ۱۳۷۳) و نیز اقدامات دیگری که او بعد از پذیرش و رسمیت دادن مذهب تشیع در ولایت رستمدر پیگیر بوده و اهتمام جدی بر آنها داشته است و هنوز آن اقدامات یا آثارش ماندگار هست که بی شک خود نشان از جهت گیری مذهبی درونی او دارد. احداث بنا و مقبره بر قبر امامزادگان آن دیار و نوشتن کتیبه بر آنها-اعزام افراد به قم جهت تربیت عالم دینی و حتی اقدامات سیاسی در این راستا می تواند جهت گیری مذهبی درونی را نشان دهد. که در واقع منافع شخصی اش در آن نبود که این، خود نشان از گرایش درون مذهبی اش دارد. (کتابی، ۱۳۸۳)

احداث بناها (مقابر و کتیبه ها)

احداث بناها را می توان یکی از نشانه های این جهت گیری درونی دانست بویژه این احداث ها بر مزار عارف بزرگی مثل شاه بالو زاهد که یکصد سال پیشتر از او فوت شده است. (ستوده، ۱۳۵۵) از دو مقابری که ساخت شان به ملک کیومرث نسبت می دهند و دارای کتیبه نیز می باشند مقبره طاهر ومطهر ونیز مقبره شاه بالو زاهد می باشد.

آرامگاه ها پس از مسجد مهترین و مشهورین بنا در معماری اسلامی ایران است. که این گونه بناها را به نام های برج، گنبد، بقعه و مزار نیز نامیده اند که معمولا دو نوع مقبره متداول برای آرامگاه های اسلامی در ایران وجود دارد. یکی برجی و دیگری چهارگوش گنبدی است. (موسوی کوهپر، ۱۳۸۰)

احداث چنین بناهایی نظیر مقبره طاهر ومطهر و نیز شاه بالو زاهد که از صالحان و امامزادگان آن دیار بوده اند و یا تعمیر و احداث کامل تر بنای سلطان محمد کیمیدور یا دبیر صالحانی، وفات آخر قرن سوم ه.ق. که صاحب شریعت زیدیه بوده اما انسان وارسته و بزرگی بود که اهالی رویان برای او احترام خاصی قایل بوده اند. که بنای مقبره آن قبلا بوسیله زلزله تخریب شده بود اما ملک کیومرث دوباره آن را بنا کرد. (هاشمی زرج، ۱۳۸۰) همه نشان از خلق یا تجربه ارزشی هست که شخص در پی ارزش گذاری در حیطه و جنبه هنری آن بوده است. که خود اقدامی کم نظیر و ارزشی هست. (نجم عراقی، ۱۳۷۹)

تربیت عالم مذهبی

ملک کیومرث برای تیوریزه کردن مذهب شیعه و نشر فقه ای آن افرادی را به نجف اعزام کرده است. که نمونه آن عبدالرحیم بن معروف رستمدراری را برای تحصیل فقه به نجف اعزام کرد و پس از ده سال تحصیل به رویان برگشت و در خدمت ملک وفرزندش در آمد و کتابی در حوزه فقهی نگاشت. کتابی فقه ای بر اساس شرایع اسلامی از دیدگاه علامه محقق حلی بوده است. (شورمیچ و رضایی، ۱۳۹۷)

بنابراین اعزام افراد به قم جهت تربیت عالم مذهبی خود نشان دیگر از گرایش درون مذهبی ملک کیومرث هست چراکه او دایما در مسیر خلق یک ارزش است و بی وقفه در جهتی حرکت می کند که وحدت را خلق کند. (نجم عراقی، ۱۳۷۹) و از طرفی با اعزام افرادی مثل عبدالرحیم بن معروف به قم جهت تحصیل و برگشت به ولایت در فکر تیوریزه مذهب تشیع می باشد. (جعفریان، سایت خبرآنلاین، ۱۳۹۵)

اقدامات سیاسی

تشکیل حکومت در فضای بحرانی

تیمور لنگ دوبار به مازندران لشکر کشید اولین بار سال ۷۸۶ ه.ق. و سپس در سال ۷۹۲ ه.ق. بود که رویان از این حمله مصون نماند. (سنکسری، ۱۳۴۵) در این سال ملک کیومرث کوتوالی قلعه نور را داشت. اما بدست رستم بن عمرشیخ نوه امیر تیمور اسیر شده و

به اسکندر شیخ تحویل داده گشت اما اسکندر شیخ از او حمایت کرده و او رها کرد و ملک به شیراز پیش برادر رستم، محمد بن شیخ بن تیمور رفت اما او هم ملک را زندانی کرده ولی ملک باز از آنجا فرار کرده و با خدا شرط بست که اگر دوباره قدرت بگیرد مذهب تشیع را در رویان رسمی کند لذا به رویان برگشت. (گیلانی، ۱۳۵۲) در همین سال (۸۰۷ ه.ق.) سعدالدوله طوس و امیر تیمور گورکانی فوت نمودند. او سال بعد (۸۰۸ ه.ق.) قلعه نور را تصرف کرده و بعد آن بر ملک مورثی خود رویان حاکم شد و همین سال تشیع را رسمیت شناخت.

حفظ حکومت و گسترش متصرفات

در آیین مملکت داری و حفظ قلمرو خود دو سفر به هرات داشت تا جلب حمایت شاهرخ میرزا را داشته باشد. در طول حکومتش اختلافات با حاکمان سادات شرق و غرب رویان داشته و همیشه سعی در دامن زدن اختلافات آنان داشت تا پیوسته در خصومت با همدیگر باشند و اندیشه تجاوز به ملکش را نداشته باشند. در ابتدای حکمرانی اش برای بسط تصرفات خود به بسطام، ری و سمنان حمله کرد تا نواحی از آنجا را جز تصرفات خود کند. اگرچه در جنگ چلیک شیراز برابر سادات متحد گیلان و آمل شکست سخت خورد و متصرفاتش از دست رفته بود ولی با سفر دوم به هرات از شاهرخ میرزا دلجویی کرده و او به سادات امر کرد که از قلمرو ملک کیومرث بیرون رفته و به او واگذارند. (سنکسری، ۱۳۴۵) در سفر اول خود موفق به ضرب سکه مشترک بنام خود و شاهرخ میرزا شد. (سایت موزه آستان قدس) و در نهایت بجز جنگ سال (۸۳۲ ه.ق.) با سادات در بقیه مدت حکومتش رستمدار در آرامش و امنیت بود. (نعمایی و وثوقی، ۱۳۹۷)

نمونه های این اقدامات سیاسی که شاید در ظاهر با جهت گیری بیرونی مذهبی هماهنگ باشد و نشان از سواستفاده دینی از طرف فرد باشد که جهت کسب قدرت بوده یا در جهت رسیدن به مقام و منزلت باشد. اما در واقع چنین نیست چراکه شخص با جهت گیری مذهبی درونی به دنبال اهدافی است که تمام ارزشها، حتی ارزش سیاسی را هم در بر می گیرد که شخص به دنبال تحقق آن است. که چنین روالی برای یک حاکم هم اجتناب ناپذیر است.

اقدامات ارزشی در جهت مصالح سیاسی برای یک فرد مذهبی یعنی کنار زدن موانع و ارتباط برقرار کردن بین ارزشها هست تا وحدتی را پیدا کند لذا فرد مذهبی با سیستم ارزشی مذهبی می تواند هم فرد اجتماعی، هم فرد سیاسی، نیز اقتصادی و هنری باشد. و در صد این نیست که مثل افراد با جهت گیری مذهبی بیرونی به دنبال ارضا نیازهای خود از دین بهره برد و یا در صد مقبولیت اجتماعی، اعمالش در هاله ای از امورات مذهبی باشد. (نجم عراقی، ۱۳۷۹)

بحث و نتیجه گیری

ملک کیومرث در طول حکومتش اقدامات بسیار زیادی انجام داد و در بحران و تحولات سیاسی منطقه و کشور و حتی دنیا با درایت خاصی ملک موروثی بر باد رفته را نه تنها حفظ کرده بلکه بر تصرفات آن افزود و سعی کرده با شیوه خاص کشورداری مدت مدیدی حکم براند. که کمتر حاکمی این چنین یعنی به مدت ۵۰ سال حکومت کند. او یکی از ملکان پادوسپانی است که علایم حیات این سلسله را با شیوه حکمرانی اش نشان داد. و با کارهای سیاسی و فرهنگی اش، خود و سلسله اش را نه تنها در تاریخ رویان و رستمدار بلکه در تاریخ ایران ماندگار کرده است. اقداماتی نظیر ترویج تشیع که شاید بعدها کار صفویه را در رسمیت دادن تشیع راحت تر کرده و عدم گرایش بی دردسر اهالی قریه کدیر به تشیع نشان می دهد که تشیع گرایی در رستمدار با میل و رغبت مردم همراه بوده است. احداث بناها از جمله؛ مقبره ها و کتیبه ها که اقتدار و مذهب دوستی آن حاکم مربوطه را نشان می دهد از اقدامات بسیار مهم بوده که در آن عصر اتفاق افتاده و تقریباً در سطح خود برای یک حاکم محلی بی نظیر بوده است. و همچنین اقدامات دیگر فرهنگی - سیاسی که نوع حکومت داری اش را در بر می گرفت کارهایی بودند که نشان اقتدار و آینده نگری او بوده اند.

اینکه ملک کیومرث بعد پذیرش مذهب تشیع (رفتار اصلی) به دنبال خدمات فردی و اجتماعی از تربیت علما و اعزامشان به قم و احداث مقبره برای امامزادگانی (رفتارهای تابع) که سالهای خیلی پیش کشته یا مرده شدند و واگذاشتن قریه ای در امتناع در پذیرش مذهب شیعه (رفتار تابع) نشان از جهت گیری درونی او دارد شاید منافع برای او هم از نظر شخصی و هم از نظر اجتماعی به همراه داشته است که بی شک همینطور بوده است اما غالب بودن جهت گیری درونی بر بیرونی در رفتار این ملک بیشتر و نمایان تر بوده است. مثلاً اظهار

لطفش به مذهب تشیع، به خاطر جهت گیری بیرونی اش نبوده چون یک حاکم چه بخواهد چه نخواهد باید ابراز عقیده اش را نشان دهد و ضرورت است که چنین سیاست کند. مهم آنکه یک فرد با جهت گیری درونی مذهبی به دنبال ارج نهادن و ارزش دادن به جنبه های ارزشی رفتارش است و ضرورتاً از نظر مقتضیات زمان و مکان یک فرد ارزشی در تمام حوزه ها بویژه حوزه هنری، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی خاص عمل می کند. و همه این حوزه ها را در مسلک و رهیافت خود مرتبط با خدا می داند که همین سعی، خود نشان ارادت به پروردگارش است.

طبق عملکردهای صرف یک شخص، شاید نتوان بطور حتم گفت تحت تاثیر کدام نوع جهت گیری مذهبی هست چرا که نیت شخص هم معلوم نیست اما تداوم این عملکردها و تکرارش و روند انگیزشی می تواند جهت گیری های مذهبی را محرز کند. و همچنین مولفه های موردنظر در اقدامات فرد می تواند ملاک این نوع تشخیص شود.

در کل مولفه های مهم در جهت گیری درونی، خداجویی محض، بی توجهی به نیازهای غیر دینی، جذب معنا و عبادت واقعی و زندگی همه جانبه گرایی مذهبی در حیطه همه ارزش ها نظیر ارزش های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و هنری هستند و مولفه های مهم در جهت گیری بیرونی، قدرت شخصی، منافع شخصی، بهره برداری شخصی می باشند که همه ارزشهای سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و هنری فرد در حیطه قدرت طلبی شخص و منافعش می باشد که طبق این موارد فوق می توان گفت که اقدامات ملک کیومرث به سمت جهت گیری درونی تمایل بیشتر دارد. اگرچه گاه برای استقلال و حفظ موقعیت خود و حکومت دست به ترفندهای حیله گرانه از جمله ایجاد اختلاف میان امیران همسایه می شد. که این حرکت و رفتار را هم از مکرهای مومنانه می توان بر شمرد.

او درصدد تحقق همه ارزشهای زندگی اش در حوزه هنری (احداث بناها)، اجتماعی (تربیت عالم)، سیاسی (روابط و جنگ بر اساس حفظ و گسترش حوزه استحفاظی خود) و اقتصادی (نظیر ضرب سکه) برای حفظ و تبلیغ مذهبش و نیز نزدیک شدن به خدا بوده است. و منافع شخصی در آن متصور نمی شود. و با توجه به این اقدامات، بعنوان حاکم، حفظ قدرتش بخاطر حفظ تمامیت ارضی ولایت و نیز دین و مذهبش و در نهایت قرب خداوند بوده است.

بنابراین اولین رویکردش که گرایش به مذهب تشیع امامی یک جهت گیری درونی بوده و بعنوان یک عامل اصلی انگیزشی برای او که خود رویه درونی است بعنوان مادر اقداماتش عمل کرده و در نتیجه اقدامات بعدی پس از این تغییر ایدئولوژی را می توان در مسیر این جهت گیری درونی دانست.

منابع:

- 1- آملی، ولیالله. (۱۳۴۸). تاریخ رویان. به کوشش منوچهر ستوده، تهران، انتشارات بنیاد فرهنگ ایران. صص. ۳۸-۵۹، ۱۲۰
- 2- احمدی، علی و فراهانی، محمد. (۱۳۷۰). روانشناسی عمومی، تهران: انتشارات امیر. ص. ۴۰

- 2- اعتماد السلطنه، محمدحسن بن علی. (۱۳۷۳). التدوین فی احوال جبال شروین. تصحیح مصطفی احمدزاده. تهران: نشر دنیای کتاب، ص. ۲۰۹.
- 3- اعظمی سنگسری، چراغعلی. (۱۳۵۴). گاو بارگان پادشاهی - بازماندگان ساسانیان در رویان، تهران، شرکت افست. صص. ۱۴-۶۶، ۶۰، ۱۱۶، ۱۱۸، ۱۳۸، ۱۴۰.
- 4- بهرامی، احسان، پورنقاش، هادی و پورنقاش، سعید. (۱۳۸۸). رابطه ی ابعاد شخصیت و جهت گیری مذهبی، فصلنامه علمی-پژوهشی روانشناسی دانشگاه تبریز سال چهارم، شماره ۱۳. صص. ۱۴-۱.
- 5- جان بزرگی، مسعود. (۱۳۸۶). جهت گیری مذهبی و سلامت روان، پژوهش در پزشکی، مجله پژوهشی دانشکده پزشکی، دوره ۳۱، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۶، صص. ۳۵۰-۳۴۵.
- 6- جعفریان، رسول. (۱۳۹۵). استقرار تشیع امامی در مازندران غربی در قرن نهم هجری، خبرآنلاین، بایگانی شده از متن اصلی ۲۸ مهر ۱۳۹۵، دریافت در ۱۰ فروردین ۱۴۰۳.
- 7- ستوده، منوچهر. (۱۳۵۵). از آستارا تا استارباد، شامل آثار و بناهای مازندران غربی، ج. ۳. تهران: انتشارات انجمن آثار ملی، ص. ۶۳.
- 8- شورمچ، م. و رضایی، رمضان. (۱۳۹۷). چگونگی استقرار و تثبیت تشیع امامی در طبرستان (از قرن سوم تا پایان هشتم هجری). ادیان و عرفان (مقالات بررسی ها)، صص. ۲۵۳-۲۷۲.
- 9- کتابی، محمود، گنجی، محمد، و معصومی، رضا. (۱۳۸۳). دین سرمایه اجتماعی و توسعه اجتماعی فرهنگی، مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان، شماره ۱۷، صص. ۱۶۹-۱۹۲.
- 10- گیلانی، شیخعلی. (۱۳۵۲). تاریخ مازندران، چاپ سوم، به کوشش منوچهر ستوده، تهران: انتشارات بنیاد فرهنگ ایران.
- 11- گل پرور، محسن. (۱۳۸۸). سلامت عمومی دانشجویان تابعی از جهت گیری مذهبی، پابندی مذهبی و باورهای دنیای عادلانه توزیعی و رویه ای، دو فصلنامه مطالعات اسلام و روانشناسی، شماره ۴، دوره ۳، شماره پیاپی ۴ تیرماه، صص. ۶۴-۴۳.
- 12- لهسایی زاده، عبدالعلی، آذرگون، زهرا و مرادی، گلمراد. (۱۳۸۵). ررسی جهت گیری مذهبی و سلامت روانی مهاجران بر اساس مدل آلپورت و راس: نمونه مورد مطالعه قصر شیرین، دوره ۳، شماره ۲، اسفند. (۱۳۸۵). ۱۶۹-۱۴۹.
- 13- مرعشی، میرسیدظهیرالدین. (۱۳۶۸). تاریخ طبرستان و رویان و مازندران، به کوشش محمدحسین تسبیحی، تهران، انتشارات شرق، چاپ سوم. ۱۳، ۵۹، ۷۲، ۱۲۹، ۱۳۱، ۱۷۱.
- 14- محمدزاده، ع. اصغر نژاد فرید، ع. ا. و عاشوری، ا. (۱۳۸۸). بررسی ساختار عاملی، روایی و وپایی مقیاس وسواس مرگ، مجله تازه های علوم شناختی، ۱۱(۱)، ۷-۱.
- 15- مهجوری، اسماعیل. (۱۳۴۲). تاریخ مازندران، تهران، رسانش، نشر اثر ساری، چاپ اول، جلد اول صص. ۴۱-۱.
- 16- موسوی کوهرپر، سیدمهدی و عباسنژاد سرستی، رحمت. (۱۳۸۰). پژوهشی در چندمقبره برجی شکل رویان کهن، اثر فصلنامه علمی، فنی، هنری، شماره ۴۳ و ۴۲، صص. ۷۷-۶۴.
- 17- میردربیکوندی، رحیم. (۱۳۸۲). رابطه شخصیت با نظام های ارزشی از دیدگاه آلپورت، نشریه معرفت، شماره ۶۴، صص. ۸۲-۷۶.
- 18- موسسه وموزه ملی ملک، بی تا، سکه نقره ای امیر کیومرث بن بیستون پادوسبانی با سلطان شاه رخ گورکانی. www.malekmuseum.org
- 19- نگارش، حمید. (۱۳۸۰). هویت دینی و انقطاع فرهنگی، قم، نمایندگی ولی فقیه در سپاه صص. ۲۴-۲۰.
- 20- نعيمایی عالی، امین و وثوقی، محمد باقر. (۱۳۹۷). تاثیر اوضاع سیاسی و مذهبی مازندران و گیلان در سده نهم، قبرکتیه های ملک کیومرث پادوسپانی، حاکم رویان و رستمدر، پژوهش های علوم تاریخ، سال ۱۰، شماره ۱۰، بهار و تابستان ۹۷، صص. ۹۷-۱۱۶.
- 21- نجم عراقی، لعیا. (۱۳۷۹). احساس و جهت گیری مذهبی انسان سالم از دیدگاه آلپورت، نشریه روان شناسی دین، سال اول، دوره ۱، شماره ۱، صص. ۲۴-۱۷.
- 22- یوسفی، صفر. (۱۳۹۳). جغرافیای تاریخی رویان و رستمدر، تهران: ناشر، رساش نوین، صص. ۲۱-۱۹، ۸۸-۷۴، ۲۷، ۲۶، ۲۰.
- 23- هاشمی زرج، حسن. (۱۳۸۰). بررسی و شناسایی آثار و محوطه های تمدن رویان از دیدگاه باستان شناسی، مجله باستان شناسی، مطالعات هنر اسلامی، صص. ۶۳۶-۵۹۸.
- 24- Allport T.G. W. Tand Ross, J.M. (1967). personal religious orientation and prejudice. Journal of personality and social psychology. 5, p.432-433.
- 25- TING TOMEY, S. and Oetzel, John (2000), Ethnic/cultural identity salience and convict styles in four US ethnic groups. International journal of intercultural Relations. 24, p.47-81.

Analysis of the important actions of Malik Kiyumarz Paduspani based on Alport's theory of religious orientation

Abstract:

Malik Kiyomarth Paduspani (807-857 AH) was one of the great and wise rulers of the Paduspani dynasty (1006-40 AH) in Royan province or Rostamdar. He has done officialization of the Shia religion, construction of buildings and training of scholars, as well as in the field of politics, establishment of government and expansion and development of relations with neighbors, expansion and preservation of the territorial integrity of the province.

This research aims to investigate the important actions (cultural, religious and political) of Malik Kiyomarth Paduspani in the framework of personality psychology based on Alport's theory and aims to study and interpret religious orientations in governance actions with the descriptive-analytical method and using library resources. The property should pay. Actions that have been very effective and lasting not only in the region but in the whole of Iran, and they can be called as a strategic and important action at the macro level.

The result is that these actions can be interpreted in line with Alport's religious orientations and shows that the acceptance of the Shia religion and giving it credit is an internal orientation, even in the political actions that were misleading on the surface, there are still signs of internal orientation in themselves. Have had.

Key words: Malik Kyomarth, religious orientation, actions, Allport